

Д-р ЛЕВ В. МИДЛОВСЬКИЙ
(Ст. Мерехт)

ФРОНТ ДУХОВОЇ ЗБРОЇ

ДІТРОЙТ 1961

(Відбитка з „Вісника“ ч. 2/1951)

Д-р ЛЕВ В. МИДЛОВСЬКИЙ
ФРОНТ ДУХОВОЇ ЗБРОЇ

Д-р ЛЕВ В. МІДЛОВСЬКИЙ
(Ст. Мерехт)

ФРОНТ ДУХОВОЇ ЗБРОЇ

ДІТРОЙТ 1961

(Відбитка з „Вісника“ ч. 2/1951)

Настільки українці зайняті тепер своїми внутрішніми громадсько-суспільними й політичними справами, що майже залишають облогом зовнішню ділянку чужомовної інформації та зв'язків з чужинцями. Вправді про неї іноді згадують, пишуть в пресі, але найменше здійснюють її в практиці. Тому часто наші сусіди (москалі, поляки, чехи) інформують світ про нас. Але як?

У нас витворилися два протилежні погляди, що своїми крайностями зводять нашу пропаганду внівець. Одні узaleжнюють її виключно від грошей, а що їх в нас ніколи досить нема, зокрема на таку абстрактну ціль, то радше й не зачинати собі з нею лиха. Другі обстоюють погляд, що справа не в тім, щоб ми переконали світ про слухність наших державницьких аспирацій, а виключно в тій силі, якою ми зможемо підтвердити перед світом наші визвольні змагання. Перші помиляються, коли думають, що пропаганда, це тільки гроші. Передусім мусить

бути ідея, що дає зміст пропаганді й одуховлює її. Щойно тоді слово могутнє і перемагає сталь. У відповідь другим можна ствердити, що кожна політична акція і кожна збройна боротьба потребують доконче допомоги пропаганди, якщо хочемо запевнити перемогу українській справі.

Чужомовна інформація є одним з найважливіших завдань кожної політичної еміграції існує проти поневоленої батьківщини. Від доброї інформації про Україну багато залежить як сформується відношення вільного світу до справи її визволення. Якщо зуміємо переконати світ про необхідність розчленування Советського Союзу, як також про необхідність для світу існування суверенної України, то у великій мірі причинимося досягнення нашої мети. Второпнє інформування світової громадської думки про українську справу заощадить нам багато жертв в дальній визвольній боротьбі й в майбутній війні.

У нас є деяка відраза до самого слова „пропаганда“, яка щораз частіше фігурує тепер під назвою: інформація. Раз тому, що большевизм і гітлеризм, поставивши пропаганду на службу своїх імперіалізмів, збезчестили її своїми методами обману й забріханості. А потім часто змішуємо поняття агітації з пропагандою. Агітація, популярно кажучи, це просто нахабне, елізтиве й демагогічне намовлювання людей до чогонебудь, накидування їм якоїсь справи; це свого роду політичне цькування. Натомість пропаганда є культурним поширюванням ідей, щоб приєднати для них однодумців; це річеве інфор-

мування і переконування культурними засобами свого й чужого громадянства про доцільність такої чи іншої розвязки різних питань і проблем; це умотивування програм, завдань і т. п. правдивими доказами. Пропаганда, це духовий меч, що промощує ідеям шлях до їх здійснення.

МЕТОДИ ПРОПАГАНДИ

Методи пропаганди є зумовлені різними чинниками, а головно залежні вони від того, хто і в якій справі веде пропагандивну акцію. Іншими методами користується суверенна держава, а іншими нація, що щойно веде боротьбу за свою державну суверенність. В методиці пропаганди є також суто національні різниці, що у висліді творять різні роди пропаганди. Найвиразніше виявилося це в пропаганді німецькій за націонал-соціалістичного режиму й в московській з її большевицько-комуністичними гаслами, які прийшли на зміну панславістичним гаслам, щоб тепер знову помалу уступати місце для всеросійських гасел.

Німці користувались так званою круговою методою, якщо собі графічно уявити її. В осе-

редку кола поставили тезу про „народ без життєвого простору“. Широко закреслювані круги на обводі кола об'єднували різні, звичайно актуальні, теми для яких вихідно був майже завжди Версайський мир 1919 р. Другою тезою була необхідність національної соборності, що також була осередною точкою в колі. Конкретними питаннями, що об'єднувались кругами на обводі кола, були за чергою: прилучення Саарщини, Австрії, Судет, Чехії-Морави, Клайпеди й Данцигу. На цьому ввійшла німецька пропаганда у фазу мотивування збройного конфлікту. Під час війни висунено третю тезу про необхідність знищення плюtotратії і комунізму та побудови „Нової Європи“, що по суті мала бути „Германською імперією німецької нації“, цеbто Європи під німецькою гегемонією. Німці не вели назагал дворейкової пропаганди, за винятком особливих питань. Вони здебільша кидали майже ті самі гасла для свого народу, що й для чужих, розуміється, в іншій формі. Круговою методою пропаганди, що виходила від дальших і загальних справ до якогось конкретного питання, користувався Геббельс, як у великих проблемах загальній політики, так і при кожній внутрішньо-політичній кампанії, цеbто, під час звичайних виборів до „райхстагу“ (парламенту), чи в знаних плебісцитах з заявою „так“ або „ні“. Осягнені в них 90% або 99% позитивних для націонал-соціалістичного режиму вислідів, ніяк не можна вважати за підробку, фальшиві підрахунки, або „ради страху юдейського“ віддані проти власного переконання голоси. Хоч

ціла німецька пропаганда була досить шабльонова, однак своєю логічною прямолінійністю, рубашністю свого змісту й своїм командним тоном відповідала національній психології німців і промовляла майже однаково, як до університетського професора, так до фабричного робітника, як до урядовця, так і до селянина, як до бабусі, так і до юнака, маючи всюди прихильний резонанс. Ту шабльоновість смів собі нехтувати єдино маршал Герінг або такий талановитий радіокоментатор, як Ганс Фріче. Та якраз ця шабльоновість загнала остаточно Геббельса в сліпу вуличку. Він почав під час війни повторятися і, хоч німецька зброя славилась перемогами, не осягала його пропаганда вже особливих ефектів, не зважаючи на те, що цілий апарат пропаганди працював всіма силами.

Наскрізь інакші методи засвоїла собі **московська пропаганда**, що творить собою зовсім окремий тип. З її успіхами зустрічаємося вже на початку 18-го століття. Не так може змінам тактичних речинців воєнного походу Карла XII, як саме московській пропаганді завдячуємо трагічне заломання визвольних змагань гетьмана Івана Мазепи. З нього була зробила єхидна московська пропаганда „лютерана“ й „кальвіна“, щоб здискредитувати його серед українського населення, що відчувало велику нехіть до протестантизму. Московські агітатори застрашували селян „панською владою“ козацької старшини, розпалюючи вже тоді клясову ненависть і недовірія до власної держави.

Метод московської пропаганди був колись за царів і є тепер за сталінського режиму методом найбільшої у світі забріханості. Вона користується засобами повної безхарактерності, мімікри і двоподілу у своїх тезах та гаслах.

Творці й керівники московсько-большевицької пропаганди виходять з заложення, що пропаганда, це реклама для такого підприємства, що називається в даному випадку держава. Інші держави, це кляті конкуренти Москви і їх треба всякими способами нищити, щоб зовсім позбутись їх. Власне населення уважають за всяких службовиків (бюрократія) і за слуг (робітництво та селянство) того гігантичного підприємства —sovєтської держави. І цим слугам інакше пропагують комунізм, ніж зовнішньому світові, зручно маскуючи московський імперіалізм під комуністичною вивіскою, як колись був він під пансловістичною.

Московська пропаганда ввесь свій матеріал так подрібно посортувала, приспособлюючи його до різних груп населення і до різних ситуацій, що добродушна публіка в Західній Європі чи Америці часто взагалі не здає собі справи, що якесь нове, дуже гуманне гасло з усіми атрибутами християнського світогляду, вийшло якраз з московської кузні. Найновіший приклад з міжнародними "мировими конгресами" й іншими псевдопацифістичними комедіями, де брали участь навіть деякі справжні науковці, а також був дався заманити один французький католицький чернець, знаний із своєї публіцистичної діяльності.

Отже, ознаками московської пропаганди є 1) надзвичайна акробатична гнучкість і 2) мімікрія, що дає змогу Москві вести пропагандивну акцію звідусіль, цебто, також з різних невтіральних установ її організацій, маскуючись поступовими, демократичними, миролюбними й альтруїстичними фразами. Московська пропаганда дуже небезпечна, бо вона не цурається навіть найпілішого засобу, що в хитрих руках її керівників завжди осягає якийсь успіх. Вивчивши психологію не тільки мас того чи іншого народу, але й психологію кожної суспільної верстви,ожної званової, професійної групи, молоді, старшого покоління, жіноцтва, мужчин, а навіть доросту й дітей, прихильників і членів різних політичних партій, має московська пропаганда до кожного свій належний підхід, що його на основі досвіду намагається ще й удосконалювати. Єдиним недомаганням московської пропаганди, так мовити б, її "Ахилевою пятою", є факт, що в наслідок 2-го світової війни, мав світ нагоду познайомитись безпосередньо, чи посередньо, з дійсністю московського режиму. Однак це ще ніяк не підтяло пропагандивного розмаху тих, що відзначаються крайною нахабністю, як своєю національною прикметою, і далі заливають світ повінню друків, інтриг і виступів в Організації Об'єднаних Націй, що для Москви є найдешевшою і найефектовнішою трибуною її пропагандивного наступу на світ і людство.

Цікаво, що американська пропаганда, всупереч американській ментальності бизнесмена, має своїм ідейним змістом досить абстрактний ха-

рактер. Це не тому, що Американці були висунули під час першої світової війни 14 точок Вілсона з гаслами, що їх самі співтворці згори пересудили, а в 2-ї світовій війні виступили з Атлантическою Хартгою, яку дали своєму московському союзникові, щоб він її в зародку знищив. Річ в тім, що американська пропаганда виходить тільки зі свого становища, не узгляднюючи духового наставлення і політичних аспірацій тих, до кого вона спрямована. Вона не спромагається на зрозуміння тих, кого собі зedнати хоче, придережуючись менторського тону. Тому її успіхи покищо сумнівні, доки не знайде вона внутрішнього звязку з об'єктом своєї дії. Маємо на думці не тільки "Голос Америки" в українській мові, але й інші ділянки американської пропаганди серед інших народів, іпр. серед англійців й особливо серед німців, де є великі недостачі у вислідах пропагандивної акції.

Німці відзначаються у своїй пропагандивній методиці зразковою систематичністю, Москалі безшабашною внертістю, Американці мабуть іще шукають шляхів, а покищо мусять аргументувати свої політичні гасла грубими мільйонами доларів на т.зв. "Плян Маршала". Помисловістю відзначалася колись велико британська пропаганда, зокрема серед народів Близького Сходу. Чехи перебрали багато від свого німецького сусіда, зокрема систематичну тяглість в пропагандивних акціях. Поляки, хоч і не мають якоїсь визначеної методи, зате намагають постійною метушливістю і вмілістю утримування осо-

бистих зв'язків з впливовими чужинецькими чинниками. Наївні є польські пропагандивні концепції, якщо вони хочуть світові вмовити, що "Польща є ключем до Європи і заборолом цивілізації". Під такою димовою заслоною приготовляє польський імперіалізм світ до своїх зазіхань на Львів і Вильно.

А врешті ми, українці, майстри від імпровізації також у пропаганді, що іноді при догідних обставинах може осягнути якийсь хвилинний успіх, але він подібний до світлянного ефекту метеору. По суті, імпровізація заперечує основні засади пропаганди.

Різниця між пропагандою державної і недержавної нації є передусім в самій меті й змісті пропаганди. Дальше, держава може призначувати на пропаганду мільйонові грошеві фонди і дати їй до диспозиції цілу мережу своїх зарубіжних представництв, де головно пресою, а тепер іще й культурні аташе, всеціло присвячуються їй. Таких можливостей не має недержавна нація, хоч для неї, зокрема для її справжньої політичної еміграції, ніколи не може бути оправданням брак грошей. Навіть при найскромніших грошевих засобах, якщо тільки є добра воля і знання справи, можна вести пропаганду. Недостаток грошей на розгорнення пропагандивної акції в широких розмірах мусимо надробляти більшою видумливістю, щоб давати світові завжди щось нового, щоб з кожної нової політичної ситуації витягати нові докази на оправнення наших змагань до державної суверенності.

Пропаганда державної нації має ту слабшу сторінку, що вона іноді бюрократизується, тут-гіє (штывніє), бо її роблять здебільша урядовці, що іноді мають згори обмежену ініціативу, а іноді й не намагаються вдостаток виявляти її. Бездушне ж виконування пропагандивних завдань у формі звичайного урядування, відбууття в бюрі службових годин, не може дати бажаного висліду й успіху. В пропаганді мусить бути дух особистості, щоб вона діяла, щоб захоплювала, фасцинуvalа. Це можливе тільки тоді, коли пропаганду ведемо з дійсним внутрішнім переконанням, з власним запалом, щоб захопити й переконати тих, на яких нам залежить.

РОДИ Й ЗАСОБИ ПРОПАГАНДИ

1. На чужині й серед чужинців робимо пропаганду вже самою своєю поведінкою. Воно якось так водиться у світі, що чужинця оцінюють по його вчинках, здебільша за національною принадлежністю, а не за його прізвищем, чи професією. Від нашої поведінки серед чужинецького середовища залежить багато, яку ми славу, чи ганьбу, робимо українському імені.

ні й взагалі Україні. Ось, для прикладу, не зовсім нам прихильний лінцький щоденник “Ober-Österreichische Nachrichten,” що його видавцем є жид, 13 грудня 1947 р., надрукував новинку під заголовком “Гості, що їм раді ми”, в якій читаємо: “Десятьом українцям, що по закінченню війни залишились були в Шваненштадті й тепер дались звербувати до Англії, справлено пращальну забаву, під час якої виголосив промову посадник Грабнер. Ішло тут про чужинців, з яких кожний був бездоганний своїм характером і здібний у своєму фаху”. А американська інформативно-часописна агенція Юнайтед Прес розголосила 26 червня 1941 по цілому світі, у звязку з вибухом німецько-московської війни, на основі уважних спостережень, таку характеристику про нас: “Українець є оптимістичний, релігійний, віруючий, здержливий, але приятливий та уважливий. При всій його життерадості він дуже внутрішньо чутливий, а при добром проводі хоробрий і витривалий”. Це потверджує, як всюди стежать за кожним українцем зокрема і за цілою нашою національною спільнотою, щоб по нашій поведінці й по наших вчинках оцінювати нас. Тому не фраза це, що політична еміграція недержавного народу, як цілість, її окремі групи і кожна її одиниця є, немов свого роду амбасадою, нашим дипломатичним представництвом всюди там на чужині, де живемо. На ділі, політична еміграція завжди репрезентує свою батьківщину перед чужим громадянством і, неофіційно, навіть перед чужими державними урядами, тільки не завжди здає собі ясно з цього спра-

ву. На підтвердження цього вистарчить пригадати взаємини української колонії в Празі з чеськими громадськими й урядовими чинниками по 1-їй світовій війні.

* * *

2. Мистецтво віддає поважну прислугу політичній пропаганді, хоч не можна вважати його за домінуючий пропагандивний засіб. Сильні літературні твори, якщо зуміємо зацікавити ними чужинецьких видавців, щоб виходили вони в переводах, а в чім ми виявляємо особливу нездарність, музика, театр, фільм, танець, малярство, різьба і т.д., це все у великий мірі причинюється до популяризації культури даного народу серед чужинців, зднue їому звеличників і щиріх прихильників. Однак найвним було б покладатись на те, що можна виспівати або витанцювати власну державу.

* * *

3. Наука, якщо є тільки змога плекати й розвивати її, виробляє нації звучне ім'я у світі і заставляє світ поважно числитися з такою нацією, що її науковці дають дійсно щось нового, оригінального й поважного. Московська еміграція з великим успіхом використовує своїх науковців для політичної пропаганди. Московських науковців зустрічаємо майже по всіх університетських осередках старого й нового світу, почавши від нейтральної Швейцарії аж по північноамериканські університети. Там вони впливають на майбутніх провідників і державних мужів чужих націй, викресуючи в них позитивне наставлення до "єдиної неділімої Росії", цебто, до рациї стану московського імперіалізму. А ми навіть занедбуємо наше співробітництво в чужих наукових енциклопедіях, де наші вороги свідомо фальшиво, а інші в несвідомості, хибно інформують світ про нас на цілі десятиліття.

* * *

4. Хоч фільм зачислюємо до мистецтва, однак він займає в пропаганді зовсім самостійне місце. Як московська так і німецька пропаганда належно оцінили значення фільму для себе і запрягли собі його до служби. Москва й Берлін зуміли близкуче збити політичний капітал на фільмі,

високо піднявши його мистецький рівень, щоб в той спосіб вирівняти вложену в нього тенденцію, його пропагандивні завдання. Тим більшу вартість має фільм для поневоленої нації. Нішо так не оживлює якоїсь ідеї, як саме фільм, що має всі можливості передати її глядачеві в безпосередній спосіб та викликати в нього відповідний настрій і бажану реакцію. Тому треба вважати за великий осяг для мадярів, що про Кардинала Міндсенті накрученено в ЗДА спеціальну фільму, на яку мадярська політична еміграція навряд чи сама спромоглася б з огляду на великі кошти, але напевне дала Американцям спонуку до цього.

* * *

5. Чужомовна інформація при допомозі пе-
ріодичних пресових бюллетенів, часописів і зо-
крема ілюстрованих журналів, радіопередачі,
конференції з представниками чужої преси,
співпраця в чужинецьких часописах і виступи на
різних чужинецьких зборах та участь в міжна-
родних конгресах — це найголовніша ділянка
політичної пропаганди.

* * *

6. Як свого роду завершення пропагандивних завдань, слід уважати безпосередні звязки листовні й особисті з впливовими чужинцями, зокрема з церковними, культурними й економічними діячами, з журналістами, політиками й дипломатами тих усіх народів і держав, на яких нам залежить, які можуть в тій чи більшій мірі причинитися до позитивної розвязки української проблеми. Ці безпосередні звязки з міродатними чужинецькими чинниками вимагають найбільше зусиль, зусиль передусім на те, щоб узагалі осягнути такі звязки та, щоб вміло вдержувати чи пак вести їх нам на користь. На це потрібно не тільки підготови, пляну й тактики, але й такту, знання і самопевності, бо тут перетинається лінія пропагандивної діяльності з прямою політичною акцією. Тут роля пропаганди виростає до справжньої дипломатії у всіх її тонкостях.

УКРАЇНСЬКА МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ

Мазепинська еміграція, очолювана Гетьманом Пилипом Орликом, започаткувала вже самою своєю появою на чужині українську заграницяну пропаганду. Ця пропаганда йшла впарі з політичною акцією для створення протимосковської коаліції, збройного союзу України з Кримом і

Союз Визволення України вів не тільки зовнішню пропаганду серед чужинців, але й внутрішню, тобто, національно-освідомлючу й політично-виховну працю серед наддніпрянських українців з царської армії, що були в німецько-му й російському полоні. У висліді були сформовані дві дивізії, Сіра й Синя, українських збройних сил. Своєю діяльністю дав Союз Визволення України класичний приклад доціального поєднання політичної акції та зовнішньої і внутрішньої пропаганди, при правильному розподілові й співвідношенню наших сил в цих трьох ділянках.

Від 1919 р. дають наші державні чинники перевагу прямій політичній і дипломатичній акції. Вправді УТА — Українська Телеграфічна Агенція розголосувала по світі вісті про Україну, а Капеля О. Кошиця маніфестувала світові українські культурно-мистецькі цінності, однак цим не були ми всілі параліжувати оfenзивної ворожої пропаганди, занедбавши користуватись власними пропагандивними засобами. А крім того, ми — подібно як подекуди на наших воєнних фронтах — також в нашій досить кволій пропаганді постійно боронились, не зважуючись чомусь на рішучий наступ, що й пропагандивній стратегії дає більші вигляди на успіх-перемогу, ніж оборонна тактика.

В часі між двома світовими війнами чимало прислужились інформативно українській справі передусім наші наукові інституції, що зіднували для неї зацікавлення і прихильність чужинців

своєю поважною науково-культурною працею. Український Вільний Університет в Празі, Господарська Академія в Подебрадах, Історично-Філологічне Товариство в Празі, наші Наукові Інститути в Берліні й Варшаві викликували свою діяльністю оживлення українсько-чужинецьких взаємин й у великій мірі актуалізували нашу проблему в науковому світі.

Дуже цінний вклад для ознайомлення чужинців з долею України дав Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС). Він, при своїх скромних засобах, постійно й гідно репрезентував на міжнародних студентських форумах не тільки нашу високошкільну молодь, але й взагалі свою поневолену націю в її змаганнях до визволення.

Своїми чужомовними бюллетенями інформувала заграницю пресу й політиків Українська Пресова Служба, лондонське Українське Бюро зі своєю філією в Женеві й наші чужомовні часописи, як наприклад, віденський "Volkerbrücke" в німецькій мові, редактований М. Троцьким, празька "Ukrajina" в чеській мові і т.д.

Під час 2-ої світової війни, на жаль, ми не спромоглися на чужомовну інформацію в таких розмірах щоб відповісти нашим тодішнім потребам. Склались на це, очевидно, також дуже несприятливі для нас обставини. Україна опинилася між московським і німецьким імперіялізмом, немов достівно, між молотом і ковадлом. А ми, нікуди правди діти, технічно не підготовили апарату нашої пропаганди, щоб в зударі ворожих нам сил витягнути до відсічі меч нашої духової зброї. Ми

не зуміли належно насвітлити закордонові нашої проблеми й нашої тодішньої ситуації. Тому й стільки жертв коштувало нас, щоб світ щойно по кількох роках нашої кривавої боротьби повільно приходив до оцінки значіння Української Повстанчої Армії.

По 2-ій світовій війні зросла скількість наших інформативних чинників, як ось пресових бюр, референтур, бюллетенових періодик і неперіодичних видань. Вони подекуди навіть функціонально зрізничкувались зовсім в доцільний спосіб.

Однак існуючі тепер наші інформативні установи ведуть свою працю надто "вільнопарч", без ніякого взаємного порозуміння. В цій безмежній незалежності виходять іноді суперечності, що у висліді шкодять загальній справі. Нема координації в праці.

Другим нашим недомаганням є доривочність. Залюбки робимо все принагідно. Вміємо іноді добре імпровізувати, тому часто надуживаємо імпровізацію. **Інформативна діяльність вимагає систематичності, постійності й тягlosti.** Інакше зводиться усе до принагідних півосягів.

Іноді здається нам, що ніби знайшли ми якось нашою публікацією зацікавлення в чужинців. Однак воно насправді тільки хвилинне й незабаром по ньому й сліду немає. Бо чужа актуальніша брошура або книжка на нову тему мимохіть відсуває увагу закордону від нас. Наша справа мусить знову ждати на "щасливий збіг обставин", щоб ми колись при нагоді, змилосер-

дились над нею новою одноднівкою.

Візьмім конкретний приклад:

Час польської пацифікації в Західній Україні. Ми мобілізуємо європейську думку. Знаменито імпровізуємо. Бюлетені й брошури в чужих мовах, а подекуди навіть статті в заграницій пресі з описами жахливих знущань поляків над українським населенням. Поїздки англійських журналістів по Галичині й відвідини послів Британського Парламенту по галицьких селах. Пішов трохи відгомін по Західній Європі, але швидко притих, не викликавши бажаного для нас зrozуміння.

Причина цеї безефектовності ясна. Європейська громадська думка не була заздалегідь підготовлена на можливість пацифікації в європейській країні. Вістка про неї грінула зневея і годі було знайти чужинцеві завязки цеї драматичної події. Де йому шукати основних причин, а не тільки останніх мотивів пацифікації? Чужинцеві не сила було повязати окремі факти цеї великої драми в одну цілість. Тому те все зробило на нього враження емоційної події, що вже по кількох тижнях залишилась тільки маловажним епізодом, який забувається швидко.

Друга історична подія штучно викликаного большевиками голоду в Україні не викликала належної реакції в світі, хоч це була одна з найбільших трагедій європейського народу. З української сторони доложено багато зусиль, щоб зробити розголос про неї. Ми зацікавили нею визначних чужинців, як ось, віденського Карди-

нала Т. Інніцера, д-ра Аменде і т.д., але остаточно закінчилось усé також без висліду для тривкої популяризації нашої справи і головно без правильного її наслідження. Не виявились ні дійсні причини тої "голодової акції" в системі большевицького режиму, ні мета наших змагань. Коріння лиха не відгребали ті чужинці, що хотіли добродійною акцією санувати експерименти московського імперіалізму. А також кількома щирими зідханнями чи неофіційними заявами ніяк не помогли нам ні на крок приблизитись до нашого національно-політичного й господарського визволення.

* * *

В основі успішної пропагандивної праці мусить бути **постійність і систематичність інформування з одної сторони, а з другої правдомовність і річева переконливість.**

Очевидно імпровізувати приємніше, лекше й більше відповідає українській вдачі, ніж безперервно тягнути одно й те саме продовж довгих місяців і років. Імпровізація здається навіть ефектовнішою, бо відразу дає успіх, хоч здебільші сумнівної вартости. Тягливість вимагає більшого вкладу труду, розрахованого на довгий час, закінчує перший її вислід. Зате його

можна вважати справжнім успіхом, головно в тім, що в цей спосіб актуалізоване питання не дасть себе відсунути в тінь будьякою сензаційною політичною афорою. Наприклад, при правильній постанові не сміє прибліднути значіння дій Української Повстанчої Армії навіть в тім моменті, коли в іншій країні виникає новий рід боротьби проти московського імперіалізму (спротив Тіта в Югославії), вибухає війна в Кореї і т.п.

Якщо з виробленим пляном постійно інформуємо чужину про Україну, то кожний новий фрагмент з українського життя і кожна свіжа вістка з нашої дійсності буде зрозумілою чужинцеві. Він зуміє оцінити її і витягнути з неї висновки для себе. Інакше, доривочно, довідавшись щонебудь про нас, він не має змоги пояснити собі вістки й переходить без уваги попри неї.

Фізичний приклад краплин води, що вижолоблюють тверді камені, промовляє тут безсумнівним прикладом. Якщо будемо постійно раз на тиждень продовж років обслуговувати редакцію хоч одного часопису односторінковим бюллетеном-вістями про Україну, то врешті дібємося того, що передусім буде хоч один з редакторів мимохіть спершу листкувати його, а згодом читати й пічне поволі орієнтуватись в українській справі. Врешті нашою постійністю й річевою інформацією переконаємо його, що не зашкодить дещо й помістити в часописі про події в Україні й про наше життя. А остаточно він

способ їх подавання, щоб чужинець сприймав наші вісті не тільки з зацікавленням, але й з таким реагуванням на них, як ми цього бажаємо собі, а властиво, як уважаємо, щоб це було доцільне для нашої справи. Отже, можна до деякої міри переяскривовати факти, скажімо так, щоб "подразнювали нерви" сприймача. Буває іноді теж потреба накинути тінь на деякі детайлі опису якоїсь події, що їх з різних мотивів мусимо виявити, однак так, щоб своєю несприятливістю для нас, не зробили вони поганого враження на чужинця, а нам "медвежої прислуги". Лекше не раз промовчувати, бо й "затінювання" може завести нас в колізію. Хоч і не завжди й не все можна збути мовчанкою.

Також при "переяскривенню" не слід затрачувати межі й міри. Це делікатна справа й кожне надужиття мститься. Мимохіть можна попасті в театральний патос, що зовсім не на місці. Ще лекше можна через переяскривування дійти до перекручування фактів. Значить, треба дуже обережно поступати з кожною тенденцією, яку іноді вважаємо за доцільну для справи, щоб викликати бажаний нам ефект.

Сформлювання інформацій і взагалі "гарнір" інформативного слова повинен опиратися на всіх доцільних засобах мистецького вислову думки, вистерігаючись тільки переборщування й штучності.

Часто зустрічаємося з труднощами в переконуванню чужинців про необхідність позитивної розвязки української проблеми. Звичайно робимо одну з двох кардинальних помилок: а) зясо-

вуємо чужинцям наші справи виключно з нашого становища, або б) кермуємося почуваннями.

До чужинця треба підходити з його становища й наводити йому його власні національні, політичні й економічні аргументи в нашу користь. При тім наші докази мусять бути логічні, взяті на холодний розсудок, цебто, розумові. Сентиментальністю й наріканням на нашу кривду, "грою на струнах почувань" не осягнемо нічого в політичній пропаганді на Заході.

Класичний приклад підходу зі становища свого партнера дав Т. Масарик у своїй акції за кордоном під час першої світової війни. Він не видвигав відразу й на перший плян питання створення чехословацької держави, а намагався переконати державних мужів тодішньої Антанти, що існування австро-угорської монархії збільшуватиме навіть по її прогрі німецький імперіалізм Берліну. Тому він висував у формі засадничої квестії міжнародної політики постулят ліквідації Австро-Угорщини, де супремація Німців, мовляв робить з неї природного союзника сусідної Німеччини, скріплюючи її імперіалістичний потенціял, що загрожує європейській рівновазі й світовому мирові. Добившись згоди на розчленування Австро-Угорщини, Т. Масарик осягнув майже автоматично рішення Антанти на створення чехословацької республіки, бо це було вже логічною консеквенцією. По габсбургській монархії не могла залишитись порожнеча. Геополітичний простір мусів бути виповнений державними новотворами.

Інформативна діяльність в підході до окремих народів мусить мати свої нюанси. До зрівноваженого англійця говоримо інакше, як до темпераментного італійця. Француз має нахил до дискусійного сондування глибини кожної проблеми. Американець бере радше все в площині політично-господарського розрахунку. Швайцарцеві більше заімпонуємо толерантією поглядів, ніж демократичною фразеологією. В нього, як і взагалі на Заході, демократія є в чинах, а не в гаслах. Насамперед стараємося зрозуміти інших, їх психологію і вишукувати в них, як на клавіатурі фортепіану, тих клавішів, що можуть бути співзвучними для наших змагань. В кожному народі є щось іншого, що може бути нам корисне для з'єднання його симпатій для нас. Виключно шляхом націологічних студій, досвідом і порівняннями зможемо знайти відповідну методу ведення нашої пропаганди серед кожного народу зокрема.

Мова наших інформацій мусить бути річева, коротка і ясна. Плиткі й гучні агітаційні фрази не промовлять до досвідченого політика, поважного науковця й солідного мистця.

Дуже важна є форма наших чужомовних матеріалів. Читкий друк, бездоганна мова й доцільний уклад вістей чи статей, це все причинюється до успіху наших періодичних публікацій. Пресові бюллетені й наші чужомовні журнали повинні завжди **точно** появлятися у визначених речинцях без перерв. Добрий зміст, гарна обертка і зразкова точність бюллетенів та журна-

лів притягне до них увагу чужинців і поволі призвичаїть їх користуватись ними.

В ділянці наших чужомовних публікацій мусимо врешті спромогтись на видання в англійській мові документальних творів про 1) "Суть московського імперіалізму", 2) "Голод в Україні" й 3) "Вінницю", що є основними точками зацепу в нашім пропагандивнім наступі, зумовленім сучасною ситуацією.

* * *

В цілості наша пропаганда вимагає передусім пляну. Він є важливіший ніж грошеві фонди, браком яких ми навчилися оправдувати занедбування пропагандивної діяльності. Можна бо навести низку конкретних прикладів, які доказують, що в багатьох випадках видатки на пропаганду є мінімальні, а її висліди дуже поважні. Однак вона мусить бути розплянована, як систематична акція з низкою тактичних операцій на всіх відтінках. З них візьмемо під увагу важливіші.

Чужинні наукові енциклопедії, це є звичайно перше джерело інформації для журналіста, політика, дипломата, мистця і науковця, що при будьякій нагоді хоче довідатись про незнаний

йому народ або країну. В цих енциклопедіях, при їх видаванню, опрацьовують гаслові статті Україніки чужинці, які часто несвідомо допускаються різних неправильностей, або росіяни й поляки, що ще частіше цілком свідомо фальшують нашу історію, статистичні цифри й інші дані. Тому до співпраці чужинних енциклопедій при їх нових виданнях або доповненнях повинні й можуть дістатись українські науковці, якщо тільки виявлять свою ініціативу. З досвіду знаємо, що це є у сфері можливості, але вимагає деяких початкових зусиль. Що більше, чужинці винагороджують за співпрацю в їхніх наукових енциклопедіях. А який великий був би це для нас успіх, коли б в тих енциклопедіях була Україніка правильно наскількона.

Наші письменники могли б видати не один свій твір з українською тематикою в перекладі на чужу мову, коли б вони додержувались виразного стилю, а не "поетично-кучерявого", іноді незрозумілого навіть для українського читача й такого заплутаного, що годі зміст переложити на чужу мову. Очевидно, що під мистецьким оглядом мусять це бути вартісні твори. Також не сміють автори зражуватись, якщо одно чи друге видавництво відкине їх пропозицію. Влерто треба стукати далі, доки одно з них не відкриє їм своїх дверей. Раз виданий добрий твір в перекладі на чужу мову, має потім вигляди, що ним зацікавляться теж видавництва інших народів і він може вийти навіть в декількох перекладах на чужих мовах.

Швайцарське видавництво Томаса в Ціріху видало по останній війні цілу низку протисовєтських творів політичного змісту з-під пера польських, мадярських й інших авторів. Наші публіцисти не пробували використати цеї нагоди, хоч існувала можливість. Подібні видавництва є теж в інших країнах, зокрема в Америці.

Початок звичайно в кожному ділі тяжкий, але це не означає, що вже згори маємо зрезигнувати зі спроби. Навпаки, треба її повторяти так довго, доки не осягнемо успіху.

Про видавання творів українських публіцистів в перекладах на чужі мови й накладом чужих видавництв помістило "Українське Слово" в Буенос Айрес, ч. 14, 1951, надзвичайно цінну своїми заввагами статтю п. Г. (правдоподібно д-ра Б. Галиняка), з якої наводими суттєву її частину:

"Приступаючи до інформування закордону про нашу справу, ми повинні старатися, щоб якнайбільше чужомовних публікацій про Україну з'явилось в місцевих — в нашому випадку в аргентинських — а właściво, взагалі в чужомовних видавництвах. Перш за все це ощадність, це відтяження української громадської кишені. Друге — чужинецький видавець краще обзнайомлений з місцевим ринком, тому він розколює нашу книжку куди справніше та в більшій кількості, ніж це зробила б українська установа. Врешті фірма місцевого видавництва дає нашій книжці авторитет в очах місцевого

читача. Кожне велике видавництво має круг вірних читачів, які купують всі його видання з цікавої їм царини і приймають позитивно те, що там написане — подібно, як є з читачами деяких часописів.

Не повинно бути важко, скажім, знайти католицьке видавництво, яке видало б історію "возсоєдинення" української Католицької Церкви з 1945 р. — бо універсалізм, притаманний католицькому світоглядові, проявляється в зацікавленні долею Католицької Церкви по всіх країнах. Може вдалось би знайти і видавця для доброї книжки про УПА — бо існування великої повстанської сили внутрі совєтського веліта, рейди крізь Чехословаччину і т.д. — це речі справді незвичайні.

Наші можливості поширяться, коли винесемо нашу справу на ширший план. Тут можливі різні методи, з яких згадаємо про дві.

Найпростіше — це, не змінюючи теми, так сказати б поширити її територіально з України на весь простір на схід від "залізної заслони". Наприклад, коли видавництво не зацікавить книжка про УПА, можемо запропонувати їйому книжку про всі протибільшевицькі резистанси. Роботи буде куди більше, але пропагандивний ефект не зменшиться, бо ж УПА є безсумніву найповажнішою з внутрішніх протибільшевицьких сил. Подібно, за-

містъ писати про большевицьку русифікаторську політику в Україні, пишемо про русифікаторську політику взагалі, про навчання російської мови у всіх союзних та сателітних республіках, про заливання їх книгарських ринків перекладами з російської літератури, про постійні рабські чолобитні перед "великим братнім" народом і т.д. Таким способом зацікавимо книжкою чужинців, які не мають поняття про Україну, але які цікавляться большевизмом, як світовою загрозою. Коли книжка буде добре написана з методичного погляду, та справно кинена на книгарський ринок, нею можливо зацікавляться і ширші кола — ті, які хотять знати об'єктивну правду про СССР, і ті, які шукають переконливих аргументів у боротьбі проти місцевих комуністів. Аргумент, до речі, сильний: адже є чимало збаламучених людей, які вважають, що комунізм можна погодити з патріотизмом.

Друга додатна сторінка цієї методи лежить у тому, що представляє Україну чужинцеві на корисному тлі. Наприклад, при темі, яку ми дали як зразок, кинеться читачеві в очі, що українці, у противагу до більшої частини слов'янських народів, вільні від русофільства; що спротив проти русифікації був в Україні сильніший та глибше обоснований ідейно, ніж де-

інде і т.д. Що Україна є хребетним стовпом оборони проти московського імперіялізму — це краще доказати зіставленням фактів, ніж голословними тезами. Третя користь: демаскуючи російську природу більшевизму, не представляємо України, як російську провіцію, не зводимо української справи на внутрішній російський плян (як це робить правління Злучених Держав); навпаки, ставимо нас на рівні з іншими державами, але поневоленими народами, що їхньої національної окремішності та права на остаточне усамостійнення після розгрому СССР, ніхто не оспорює. Україна є під московською владою, це правда, але так само під російською владою є Польща, Мадярщина, Румунія. Але, щоб осягнути той ефект, треба ставити Україну побіч державних поневолених народів, не побіч азійських чи півазійських народів та племен, яких державнотворчі спроможності в очах людини Заходу, що найменше сумнівні. Можемо виступати на одному пляні з болгарами, мадярами, чехами — не з якутами чи бурятами.

Інша метода — це взяти, як тему якусь теоретичну проблему, та ілюструвати її в першу чергу українськими зразками. Наприклад, згадану вище працю про русифікаційну політику можна перенести з політичного, історично-описового пляну на філософський чи соціологічний, роз-

глядаючи розвиток марксизму, ленінізму та сталінізму, можна відмітити, як "держава пролетаріату, що не має батьківщини", перетворюється постепенно в московську державу з золотими пагонами, культом Петра Великого та іншими реквізитами.

Можемо написати економічну працю про колективізацію сільського господарства, підкреслюючи при тому, наскільки така форма землеволодіння близька російському селянинові та неприємлива українському.

Але не може це бути "причинок", ні дисертація, і не може це бути звичайний твір кабінетного ученого. Автор мусить мати тонке політичне вичуття, мусить лути в собі здібності доброго науковця й публіциста. А що не легко знайти багато авторів, які лучили б у собі ті дві, досить різні здібності, треба тим більшу увагу звернути на редакцію. Редактор мусить мати знання матерії й методики та вичуття ментальності чужих народів, належний науковий рівень та політичний ефект, обговорюючи з автором тему й методу, та даючи готовому рукописові остаточну редакцію.

Коли йде про появу книжки в чужому видавництві, можемо рахувати на поміч чужого фахівця, який заинтересований особисто, зверне нам увагу на евентуальні методичні недоліки"

Поза бюллетенями, журналами й книжковими публікаціями потрібно звертатися до визначних чужинців з приватними листами, засовувати їм коротко й ясно ту чи іншу нашу актуальну справу. Авторами тих листів можуть бути наші науковці, політики, письменники, журналісти і т.д. Цей рід індивідуальної пропаганди має своє особливе значіння, бо він промошує нам дорогу до особистих звязків, яких нам закордоном якнайбільше потрібно.

В умовинах нашої теперішньої розсіяності по всьому світі маємо нагоду устійнити, що по різних чужих бібліотеках (публичних міських, університетських і т.д.) часто нема ані одної української книжки, або всього декілька, закинених десь в російському чи загальному відділі. Мусимо й можемо без великих коштів подбати, щоб заповнити цю дошкульну для нас прогалину. Іноді вистарчить тільки звернути увагу управі бібліотеки, щоб спонукати її до скомплектування найважніших творів Україніки, що дасть основу до створення самостійного українського відділу. Виринутъ безумовно теж в цих наших заходах подекуди різні перепони, бо до всього нового бувають упередження, але нашим завданям є поборювати їх.

Інші роди нашої інформативної діяльності, про які вже була мова, вимагають не тільки вкладу нашого труду, але й грошевих засобів, а всі разом якнайбільше досвідченості, щоб гідно репрезентувати нашу націю перед чужинцями. Такт, природна самопевність у виступі й

річевість у зясуванні нашої проблеми, це передумова успіху в навязуванні контакту з чужинним світом і запорука, що наші взаємини з ним будуть тривкі й корисні для нас.

Грубим нетактом є, якщо одна українська політична група десавує перед чужинцями другу, або коли виносимо наші внутрішні спори назовні й демонструємо їх чужинцям. Це абсолютно не може нікому з нас помогти і тільки шкодить нашій загальній справі. У висліді робимо себе предметом глузування. Для прикладу: виступає на пресовій конференції український політичний провідник і подає заграницним журналістам деякі факти з визвольної боротьби в Україні. Згодом їх заперечує інший український політик в інтервю із співробітником чужинецького часопису і навіть остерігає перед перецінюванням діяльності українських повстанців. Другий конкретний приклад: один наш чужомовний інформативний бюллетень, що його видає одна політична група, виявляє чужинцям своє ворогування з противним українським табором, драстично ілюструючи політичний примітивізм. Навіщо це знати чужинцеві? Він щонайбільше зі здивуванням здвигне раменами. Якщо існують в нас розходження у внутрішній політиці, то в кожному випадку не на те, щоб ми робили собі ними рекламу перед чужинцями.

Ежаний нами вислід пропагандивно-інформативної діяльності залежить у великій мірі від скоординованої співпраці тих установ, які ведуть її. В нас нема цеї необхідної координації. Установи які займаються чужомовною інформа-

цією, побоюються, щоб не узалежнити себе від нелюбової їм політичної групи, хоч в цій ділянці нема такої небезпеки, бо й так усі ми підпорядковуємося одній меті: осягненню суверенної Української Держави. Справа в тім, щоб наладнати в загальних формах співпрацю між тими установами, зберігаючи за ними й надалі повну свободу дії. Обмін думок, взаємна виміна досвіду в успіхах і невдачах, намічування дальших напрямних, або вирішування конкретних питань, що саме маємо в даній хвилині інтенсивно актуалізувати, це є приблизно ввесь зміст координаційної програми для наших пресових бюр і тих громадських та політичних організацій, які виконують свої завдання на зовнішньому відтинку.

На цьому відтинку працює в нас досі дуже мала скількість одиниць. Майже всі наші сили є спрямовані на внутрішній фронт. Це є ненормальне явище для політичної еміграції, яка повинна рівномірно розділити їх, щоб найменше 30 відсотків боролись духововою зброєю на зовнішньому фронті, де тепер можливо тільки несповна п'ять відсотків несе на собі ввесь тягар активної пропаганди перед чужинців.

В нашій еміграційній спільноті маємо чимало громадян, які могли б хоч свій вільний час присвятити цій справі й навіть взяли б на себе той чи інший обовязок. Та хтось мусить притягнути їх до співпраці, дати ініціативу, визначити їм функцію в загальному пляні, який треба опрацювати й ввести в рух цілу акцію, керуючи нею з одного осередку.

Кожна бо хвилина вже тепер заважує на майбутній долі України. Було б не до прощення, коли б ми й надалі легковажили значіння інформативної праці й пропаганди й не приступили до її такої побудови, як цього вимагають наші національно-політичні змагання і міжнародня ситуація у світі. Кожна тепер втрачена хвилина не дається нічим надолужити під час вирішальної розгри між світовими потугами. Запізно буде переконувати світ про наші державницькі аспірації, коли цей світ уже з готовими плянами нової політичної мапи Європи воюватиме зброєю за її здійснення. Те, що тепер переконливим словом зробимо, зможемо потім збройно закріпити, утривалюючи державну будучність України.

ДОБАЧЕНІ ПОМИЛКИ

замість

має бути

6. стор.	4. рядок згори	мімікри	мімікрії
18. стор.	6. рядок згори	російському	австрійському
31. стор.	16. рядок знизу	Галиняка	Галайчука